

Vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostot eli VIP-verkostot käynnistyvät

Kirjoituksessa esitellään vaativan erityisen tuen kehittämiseen osana yhteisen peruskoulun kehittämistä tähtäävät VIP-verkostot, niiden toiminta-perusta ja tehtävät.

Very Important Person eli VIP viittaa tässä yhteydessä oppilaisiin, jotka oppimisensa ja koulunkäyntinsä tueksi tarvitsevat vaativaa erityistä tukea. Näitä oppilaita arvioidaan olevan Suomessa noin 10 000. Vaativa erityinen tuki viittaa nimensä mukaisesti oppilaille tarjottavan tuen vaativuuteen. Tuki on usein pitkäkestoista, intensiivistä ja moniammatillisesti toteutettua. Tällaista tukea tarvitsevat oppilaat opiskelevat perusopetuksen koulujen opetusryhmissä, erityisryhmissä, kunnallisissa ja yksityisissä erityiskouluissa, sairaalaopetuksessa, Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin kouluissa, Elmeri-kouluissa tai valtion koulukotien kouluissa. Oppilailla voi olla vakavaa psyykkistä oireilua, autismikirjoa, kehitysvammaniagnoosi tai vaikea- ja monivammaisuutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän (2015–2017) loppuraportissa (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80629>) nostettiin esille vakava huoli näiden oppilaiden oikeudesta koulunkäyntiin. Heille tarjottavaa tukea ei myöskään aina järjestetä normiston edellyttämällä tavalla. Kunnissa ja kouluissa on tällä hetkellä tilanteita, joissa oppilas esimerkiksi ollessaan useita viikkoja tutkimus- tai

kuntoutusjaksoilla ei saa opetusta lainkaan. Joskus hänet on syystä tai toisesta arvioitu koulunkäyntikyvyttömäksi ja jätetty sen jälkeen useiksi päiviksi tai jopa viikoiksi ilman opetusta. Lisäksi tiedossa on kotinsa ulkopuolelle sijoitettujen lasten koulunkäynnin ja siihen liittyvän tiedonkulun pulmia. Jokaisella oppilaalla on kuitenkin oikeus saada perusopetusta jokaisena koulupäivänään aina, kun se oppilaan terveydentila huomioon ottaen on mahdollista. Tämä oikeus ei tällä hetkellä toteudu.

Kehittämistyöryhmän loppuraportissa on 12 ehdotusta, jotka keskittyvät vaativan erityisen tuen kehittämiseen ja linkittyvät myös käynnissä olevaan Lapsi ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmaan. Kehittämisehdotus numero kolme kuuluu: *Sairaalaopetusyksiköt, Elmeri-koulut, valtion koulukotikoulut, kunnalliset erityiskoulut, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri sekä yliopistolliset ja muut erityispedagogiikan tutkimus- ja koulutusyksiköt luovat alueelliset yhteistyöverkostot, jotka nimetään VIP-verkostoiksi. Verkosto muodostuu sote-uudistusta mukailleen viidestä yhteisalueesta. Näistä verkostoista kehitetään vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostoja.*

Heinosen, Ikosen, Kaivosojan & Reinan (2018, 15) ansiokkaassa *Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi* -selvityksen mukaan lasten, nuorten ja perheiden palveluissa tulee pyrkiä siihen, että tulevia palvelutarpeita kyetään ennakoimaan, tuomaan ne helposti tarvitsijoiden ulottuville ja siten kohdistamaan resursseja paremmin tarpeiden mukaan. Tätä VIP-verkosto määrittäen tavoittelee.

VIP-verkostojen tavoitteet ja tehtävät

Kehittämistoiminnan tavoitteena on yhdistää ja syventää varhaiskasvatuksen, esi-, perus- ja lisäopetuksen vaativan erityisen tuen osaamisen alueellisia voimavaroja. Tavoitteena on vastata nykyistä joustavammin ja monipuolisemmin vaativan erityisen tuen oppilaiden ja heidän opettajiensa tarpeisiin lasten ja nuorten omissa toimintaympäristöissä, kuten lähikouluissa. Ennaltaehkäisevä työote painottuu toiminnassa, jonka vakiinnuttaminen on pitkän tähtäyksen tavoite.

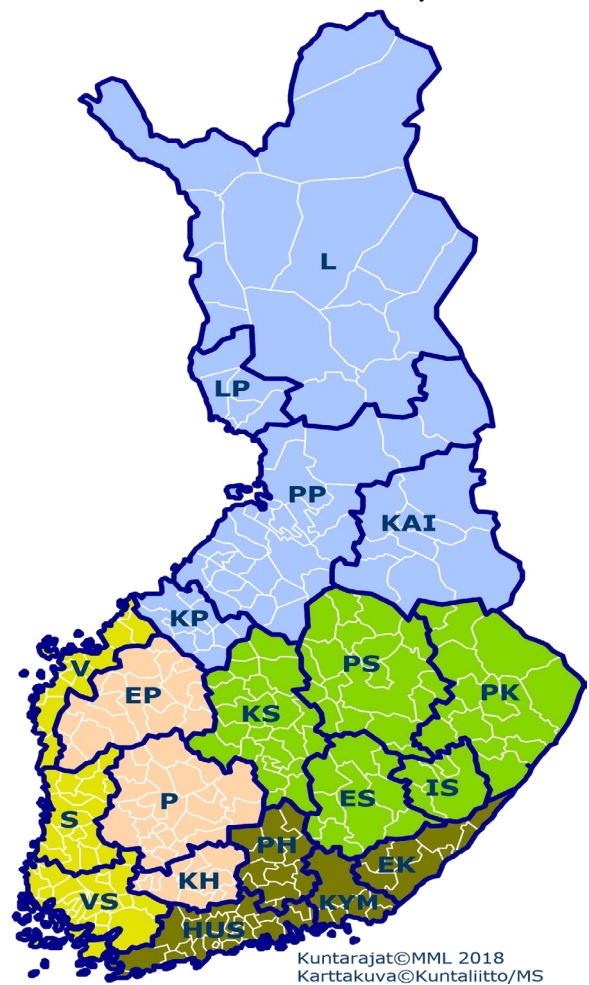
Verkostojen tehtävänä on vaativan erityisen tuen kehittäminen, alueensa kuntien ja yksityisten opetuksen järjestäjien koulujen sekä yliopistojen harjoittelukoulujen tukeminen ja ohjaaminen vaativan erityisen tuen kysymyksissä ja yksittäisten opettajien konsultointi vaativan erityisen tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Verkostojen tehtävänä on myös täydennyskoulutuksen järjestäminen. Verkostoja luomalla parannetaan kuntien ja yksityisten opetuksen järjestäjien mahdollisuuksia hyödyntää sairaalakoulujen, Elmerikoulujen, koulukotikoulujen, yliopistojen erityispedagogiikan tutkimus- ja koulutusyksiköiden sekä Valterin osaamista.

Verkostojen tehtävänä on myös 1) vahvistaa vaativan erityisen tuen kehittämistä lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti, 2) kehittää alueellista vaativaa erityistä tukea, 3) lisätä ja vahvistaa vaativan erityisen tuen toimijoiden kehittämisosaamista sekä kannustaa tavoitteelliseen kehittämis-

kokeilutoimintaan, 4) edistää yhdessä oppimista sekä hyvien käytäntöjen, työvälineiden ja innovaatioiden jakamista alueellisesti ja kansallisesti sekä 5) kehittää uusia yhteistyön tapoja eri toimijoiden välillä.

Kehittämistoiminnan toteutus

Kehittämistoiminnan toteuttamisesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä Opetushallituksen ja Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin kanssa. Vaativan erityisen tuen

OYS-alueen (sininen) muodostavat Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Lappi ja Länsi-Pohja. KYS-alueen (kirkas vihreä) muodostavat Pohjois-Itä- ja Etelä-Savo, Keski-Suomi ja Pohjois-Karjala. TAYS-alueen (oranssi) muodostuu Pirkanmaasta, Etelä-Pohjanmaasta ja Kanta-Hämeestä. TYKS-alueeseen (vaalean vihreä) kuuluvat Varsinais-Suomi, Satakunta ja Vaasa ja HYKS-alueeseen (tummin vihreä) kuuluvat Helsinki ja Uusimaa, Etelä-Karjala, Kymenlaakso sekä Päijät-Häme.

kehittäminen osana yhtenäisen perusopetuksen kehittämistä käynnistyi kansallisella kick off -tilaisuudella Helsingissä 12.3.2018, jolloin

alan keskeiset toimijat aloittivat vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostojen eli VIP-verkostojen muodostamisen. Verkosto muodostuu sote-uudistusta mukaillen viidestä yhteistyöalueesta, kuten Kuntaliiton (2018) sairaanhoitopiirien kartta osoittaa.

Alueelliset kehittämisverkostotapaamiset käynnistyivät huhti-toukokuun vaihteessa. Tapaukset jatkuvat syksyllä 2018 ja keväällä 2019 kahden päivän (1+1) tapaamisilla. Kehittämistyöhön kutsuttiin vaativaan erityiseen tukeen liittyviä toimijoita muun muassa varhaiskasvatuksesta, opetustoimesta, sairaalaopetuksesta, koulukodeista, Elmeri-kouluista, erityiskouluista, aluehallintovirastoista, sosiaali- ja terveystieteiden Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmasta, lastensuojelulaitoksista, erityisopettajia kouluttavista yliopistoista sekä tutkimusyksiköistä. Näiden toimijoiden aktiivisena ja innovatiivisena yhteistyönä tavoitellaan nykyistä paremmin toimivia vaativan erityisen tuen palveluita, jotka kohdistuvat täsmällisesti ja oikea-aikaisesti tukea tarvitseville lapsille ja nuorille.

Viidelle alueelle muodostetaan myös ”työrukkaset”, joihin kutsutaan 12–15 eri tahojen edustajaa. Työrukkasten työskentely edistää

kehittämistavoitteiden saavuttamista. Lisäksi tarkoituksena on linkittää VIP-verkostoihin erilaisia täydennyskoulutuksia, tutkimushankkeita sekä jo olemassa olevia kehittämistä tukevia kokonaisuuksia, kuten Valterin maksuttomat pedagogiset kahvilat sekä useiden aluehallintovirastojen ja Valterin yhteistyössä toteuttamat oppimisen tuen tapahtumat ja Opetushallituksen ja Valterin vuorovuosin organisoima Oppimisen Tuen Foorumi.

VIP-verkoston operatiivisen toiminnan päävastuu on kehittämistyöryhmän loppuraportin mukaisesti luovutettu Oppimis- ja ohjauskeskus Valterille, josta on valittu yhteyshenkilöt kullekin alueelle. TAYS: ohjaava opettaja Johanna Sergejeff, TYKS: ohjaava opettaja Merja Koivisto, HYKS: ohjaava opettaja Minna Sillanpää, KYS: rehtori Inkeri Kekäläinen sekä OYS: rehtori Jaakko Viitasaari. Ohjaava opettaja Misa Möller tuo verkostoon ruotsinkielisyyden, ja hanke- ja koulutuspäällikkö Terhi Ojala toimii kansallisena koordinaattorina. Opetushallituksen operatiivinen toimija on opetusneuvos Pirjo Koivula. Monialainen kutsuttu ohjausryhmä johtaja Jari Rajasen (opetus- ja kulttuuriministeriö) johdolla ohjaa, seuraa ja arvioi VIP-toiminnan etenemistä.

Terhi Ojala
hanke- ja koulutuspäällikkö
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

Kirjoittajat:

Pirjo Koivula
opetusneuvos
Opetushallitus

Lisätietoja: Jussi Pihkala, opetus- ja kulttuuriministeriö, puh. 0295330256, jussi.pihkala@minedu.fi
Pirjo Koivula, Opetushallitus, puh. 0295331191, pirjo.koivula@oph.fi
Terhi Ojala, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, puh. 0295294711, terhi.ojala@valteri.fi